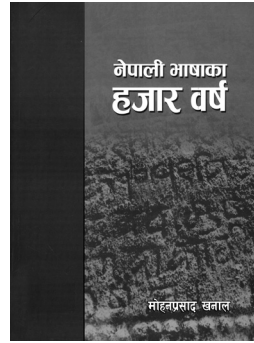

पुस्तक : नेपाली भाषाका हजार वर्ष
लेखक : मोहनप्रसाद खनाल
प्रकाशक : राइनो पब्लिकेसन
पृष्ठ : १६+३११, चित्रफलक ५३
प्रकाशन मिति : २०६८

नेपाली भाषाको लेखौट कति पुरानो हो भन्ने प्रश्नमा सबैको चासो नहोला । तर यो पाँच सय वर्ष लामो हो भनेर पढ्ने चाहिँ धेरै छन् । अब ऐतिहासिक मोहनप्रसाद खनालले आफ्नो नयाँ पुस्तकको शीर्षक नै *नेपाली भाषाका हजार वर्ष* राखेर भनेका छन्, पाँच सय वर्ष होइन । यो कुरा सिद्ध गर्न खनालले यस पुस्तकमा वामु षड्गाहा (खड्का) को विसं ८८१ को कीर्ति खम्बादेखि गोरखाली योद्धा भक्ति थापाको विसं १८७० को पत्रको बेहोरा उनेका छन् । झट्टै नपत्याउनेहरूका लागि भनेर, ५२ ओटा फोटासमेत खिचेर, अभिलेखमा परेका अष्टचारा शब्दको अर्थ दिएर र, हिजोआजको भाषामा उल्था पनि गरेर उनले आफ्नो कुरो थापना गर्न खोजेका छन् ।

खनालको यो पुस्तक चार गन्तव्यसम्म पुग्ने चौबाटो हो । चौरस्तामा उभिएका खनालको मन पनि चारतर्फ बाँडिएको छ । पहिलो, नेपाली भाषालाई एक हजार वर्ष पुरानो साबित गर्ने आकांक्षा भइहाल्यो । दोस्रो, बितेको सहस्राब्दीमा यो भाषाको रूप कसरी फेरियो, त्यसको भेउ पाउने स्रोतसामग्री एकै ठाउँमा पस्कने इच्छा । तेस्रो, गण्डकी नदीदेखि पश्चिम पहाडी र दूनक्षेत्रमा बस्ने सबैको नेपाली नै राजकीय र सम्पर्क भाषा थियो भन्ने अभिप्राय । र चौथो, नेपाली

भाषाको इतिहासलाई खसान भू-भागको, त्यसमा पनि खस साम्राज्यको राजनीतिक इतिहासभित्र हेर्नुपर्ने जिकिर ।

यी चारोटै लक्ष्यलाई बेग्लामेग्लै छुन अरुले पनि खोजेकै थिए । जस्तो, बालकृष्ण पोखरेलले *पाँच सय वर्ष* (२०२०) मार्फत, चूडामणि उपाध्याय रेग्मी (बन्धु) ले *नेपाली भाषाको उत्पत्ति* (२०३६) मार्फत, पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"ले *राजा गगनराजको यात्रा* (२०३९) मार्फत, व्रतराज आचार्यले *वाङ्मय* जर्नलको पूर्णांक ६ मा 'प्राचीन नेपालीका प्रामाणिक अभिलेख र वाङ्मय ग्रन्थहरू' शीर्षकमा लेख छपाएर, सूर्यमणि अधिकारीले *नेपाली भाषाको इतिहास* (२०५६) पुस्तक छपाएर नेपाली भाषाको उद्भव र विकास खेतलेका थिए । धनवज्र बज्राचार्यको 'नेपाली भाषाको ऐतिहासिक विकास' (२०३३) नामक अप्रकाशित शोधपत्र, हर्षनाथ शर्माको *पच्चीस वर्षका भाषिक चर्चा* (२०३९) मा परेको 'प्राचीन अभिलेखमा प्रयुक्त नेपाली शब्दहरू' नामक लेख, विदुर चालिसेको अभिलेखीय वाक्यांशमा उखानको प्रयोग (२०५८/०५९) नामक कार्यपत्र, यमनाथ तिमिल्सिनाको 'नेपाली अभिलेखीय शब्दको अध्ययन' (२०६२) नामक विद्यावारिधि शोधप्रबन्धले नेपाली भाषाको लेख्यरूपमा आएका परिवर्तनका केही बुँदा पहिल्याएका थिए ।

यस्तै, अकारादि क्रमले प्रयागराज शर्मा, बालकृष्ण पोखरेल, महेशराज पन्त, योगी नरहरिनाथ, रमेशजंग थापा, राजाराम सुवेदी, रामनिवास पाण्डे, विश्वनाथ भट्टराई, सूर्यमणि अधिकारीहरूले पश्चिम नेपालको इतिहासमा खस साम्राज्य र नेपाली भाषाबीचको अन्तर्सम्बन्ध उजिल्याउने प्रयास गर्दैआएका थिए । मोहनप्रसाद खनाल आफैँले पनि *अभिलेखमाला* (२०३२) र *पश्चिम नेपालको मूर्ति र स्थापत्य* (२०५५) नामक पुस्तकमा गण्डकी नदीदेखि पश्चिमको नेपाली भू-भागको इतिहास संस्कृतिबारे आफूना केही प्रारम्भिक वक्तव्य हालिसकेका थिए । अहिले आएर यी सबैखाले भाषिक इतिहास अनुसन्धान प्रश्नका एउटै पुस्तकले उत्तर जुराइदिन सक्छ भन्ने धारणा राखेर खनालले समीक्ष्य पुस्तक तयार पारेको देखिन्छ (पृष्ठ १-१६) । यस पुस्तकलाई किनेर पढ्नुपर्ने मुख्य आकर्षण यही हो ।

नेपाली भाषाका अभिलेख सामग्रीलाई एकै ठाउँमा राख्नुमा यी चारथरीको ऐतिहासिक भाषावैज्ञानिक चिन्ता आफैँ थालिँदैन । चौबाटाले हामीलाई गन्तव्यतिर लैजान सक्तैन; बढीमा त्यहाँसम्म पुग्ने दिशानिर्देश गर्न सक्छ । त्यति गर्न पनि त्यहाँ स्पष्ट नक्सा र संशयरहित दिशाबोधक संकेत चाहिन्छ । त्यसरी नै नेपाली भाषाको विकासक्रमसम्बन्धी विवादका प्रमुख मुद्दा के-के हुन्, तिनका समाधानका लागि के-कस्ता प्रयास भए, अनि त्यस्ता प्रयासका अपुग वा अस्पष्ट पक्षलाई

समीक्ष्य पुस्तकका सामग्रीले कसरी स्पष्ट पार्छन् भन्ने जिज्ञासाका मूलभूत आधार खनालले दिएका छैनन् । त्यसैले खनालले 'मेरो भन्नु' खण्डमा "नेपाली भाषाका तन्तुहरुलाई खोज्ने" प्रतिज्ञा गरे पनि त्यस भाषाका तन्तु के-के हुन् र कहाँ-कहाँ फेला पर्न सक्छन् भन्ने नजानेर पाठक अल्मलिनै सम्भावना धेरै छ ।

मोहनप्रसाद खनाल भाषावैज्ञानिक होइनन् भनेर बालकृष्ण पोखरेलले समीक्ष्य पुस्तकको सुरुमै लेखिएका माथि लेखिएको कमजोरीलाई निर्विवाद बनाइसके । त्यसैले यसबारे थप केही भनिरहन परेन । बरु साढे चार दशक लामो इतिहास र पुरातत्त्वको अनुसन्धान अनुभव हुँदाहुँदै पनि खनालबाट *नेपाली भाषाका हजार वर्ष* पुस्तकको प्रस्तुति र संयोजनमा के-कति कमजोरी हुन गए र तिनले यस पुस्तकको उपयोगितामा कसरी कमी ल्याए भन्ने कुरामा केही लेखौं ।

समीक्ष्य पुस्तकमा परेको अभिलेख प्रमाणको प्रस्तुति नेपालमा संशोधन मण्डलले चलाएको प्राच्यविद्या अनुसन्धानको स्रोत-समालोचनाको सिद्धान्तानुरूप छ । नेपाली भाषाका अभिलेखको शुद्ध पाठ र सही उत्थान गर्नमा नै यसका लेखक/संकलक मोहनप्रसाद खनालले मिहिनेत गरेको देखिन्छ । त्यसैका लागि उनले अभिलेखका फोटा र अभिलेखमा परेका अष्टचारा शब्दका अर्थसूची दिएका हुन् । पहिले कतै छापिसकेका भए ती कहाँ-कहाँ छापिएका थिए भन्ने जानकारी र अरूले पढेका पाठभन्दा आफ्नो पाठ भिन्न वा सच्याइएको भन्ने पनि दाबी उनले गरेका छन् । तर खनालको अभ्यास उनी आफैले थापना गरेको प्रतिमानबाट निकै तल खस्केको भेटिन्छ । पुस्तकको गम्भीरतम कमजोरी हो यो ।

प्रत्येक अभिलेखको नेपाली अंशलाई मूलबाट पढ्ने बेलामा अशुद्धि परेका छन् भन्ने कुरा ती अभिलेखका छविचित्रबाट उनको पाठ रूजु गर्दा सिद्ध हुन्छ । केही उदाहरण दिऊँ । जस्तो : अभिलेख संख्या २, हरप ७ मा 'षस' हुनुपर्नेमा 'खष'; संख्या ३, हरप २ मा 'स्थिर' हुनुपर्नेमा 'स्चि'; संख्या ६, हरप ४ मा 'तारामयाक' हुनुपर्नेमा 'तारामयक', हरप ८ मा 'पातला' हुनुपर्नेमा 'पलाता'; संख्या १२, हरप १४ मा 'भाष' हुनुपर्नेमा 'भाषा', 'जयाकर' हुनुपर्नेमा 'जय(।)कर', हरप ११७ मा 'उचितै' हुनुपर्नेमा 'उचितै'; संख्या १५, हरप ६ मा 'आदित्य' हुनुपर्नेमा 'आदित्यका', हरप ९ मा 'महेश्वर' हुनुपर्नेमा 'महेश्वर'; संख्या २२, हरप १२ र १३ मा 'माटो' हुनुपर्नेमा 'पाटो'; संख्या २४, हरप ३ मा 'बुढाथपा' र 'रोकया' हुनुपर्नेमा क्रमशः 'बुढाथापा' र 'रोकाया'; संख्या ३१, हरप ८ मा 'बुढोजैसी प्रति ॥' हुनुपर्नेमा 'बुढोजैसी ॥प्रति' लेखिएको छ ।

अभिलेख संख्या ३९ को पाठ अति भ्रष्ट छ । संख्या ३९ हरप १२ मा 'ताकलागोट' हुनुपर्नेमा 'ताकला कोट', 'धुस्मानि' हुनुपर्नेमा 'धुरगानि', हरप १३ मा

'कालिकुदा' हुनुपर्नेमा 'कालिकुटा'; हरप १३ मा 'सासन्' हुनुपर्नेमा 'तामासासन् करि', हरप १४ मा 'नवा आलाको' हुनुपर्नेमा 'नवाको आला', 'प्रावुराउल्याको षण्ड घालि' हुनुपर्नेमा 'प राउल्याकोट सभ घालि', हरप १५ मा 'सासन्' हुनुपर्नेमा 'तामा सासन् करि', हरप १५-१६ मा 'संकल्प' मात्रै हुनुपर्नेमा 'सङ्कल्प... (रू)ला', हरप १६ मा 'पिपलवो...' हुनुपर्नेमा 'पिपलवोट थात गरि पसा...', हरप १७ मा 'निधि' हुनुपर्नेमा 'लिधान' भएका छन् । यस्तै, संख्या ४३, हरप ८-९ मा 'ऐक्षराज'को साटो 'यक्षराज', 'षोप्ला'को साटो 'मोल्या', हरप ११ मा 'मया'को साटो 'माया', र हरप ११ मा 'कोटिलाका' हुनुपर्नेमा 'कोटिलाकाको' भएको छ । सामान्य पाठकले नदेखेजस्तो गरे पनि ऐतिहासिक भाषाविज्ञानका सुधी पाठकका लागि भने यस्ता गल्ती अक्षम्य हुन्छन् । किनभने तिनको कामै अक्षर-अक्षर र पद-पदकै कनीकुथी गरेर भाषाको स्वरूपमा आएका परिवर्तन खुट्याउनु हो ।

खनालले अभिलेखका संस्कृत पाठांशको अनुवाद दिएका छैनन् । नेपाली पाठको उल्था गर्दा भने कहीं घटाएका, कहीं थपेका र कहीं बिगारेका छन् । संख्या ६ को मूलमा 'उतराषाढा नक्षत्रे' (हरप ३) हुँदाहुँदै उल्थामा त्यो पद छैन । यस्तै 'निरयपाल नषानु साष षुवाउनु । समजोइसिकि साषानि' (हरप १३-१४) पदावलीको 'निरयपाल र उनका सन्तानले नखानू, खुवाउनु, सामदेव जोशीको सन्तानले खानू' भन्ने अर्थ नबिग्रे पनि नसुहाउँदो भएको छ । संख्या ११, हरप ४-५ मा 'श्राविक' छँदाछँदै शब्दार्थमा 'श्रागिक' दिएर उल्थामा 'भिक्षु' भनेको मिलेको छैन । मूलमा परेको 'घाल्ये अडै' (हरप ३) लाई खनालले उल्थामा जस्ताको तस्तै राखेका छन् । शब्दार्थमा 'घाल्ये'को अर्थ 'नाम विशेष' भनेको मिलेन । त्यसलाई 'घालि'सँग जोडेर बुझनुपर्ने थियो भने 'अडै'को अर्थ 'सेना विभागको अधिकारी' दिएपछि उल्थामा 'अडै एवं सेना तथा कर्मचारी सबै' भनेको पनि ठीक भएन । संख्या १२, हरप १२ मा 'हुम दाँगका पेखक' परेपछि उल्था र शब्दार्थमा क्रमशः 'हुम दाँपका पेखक' र 'हुँम दाँपका' दिनु उपयुक्त भएन । संख्या १५, हरप ६-७ मा परेका साक्षीहरूका नाम पनि 'मुसघोपड्याहार'लाई 'मुस्या घोपड्याहार', 'वकोटि राउल'लाई 'वकोटी रावल', 'थेचल घो'लाई 'थेचल घोपड्या' भनेको अमिल्दो भयो ।

मूलसँग सामान्यतः रूजु रहनुपर्ने उल्था जथाभावी भएको छ । जस्तो : संख्या १९ को उल्थामा मूल अभिलेखमा परेका साक्षीका नाम छैनन् । संख्या २२, हरप ११ को 'कार्कीप्रति' उल्थामा 'कार्की गैह्रके' भएको छ । यस्तै हरप १२ को 'सोतिका डुडा खेत' उल्थामा 'सोतीका वाडा खेत', हरप १३ को 'धाड्या' उल्थामा 'धाप्याकल', सोही हरपको 'एकत्र आला २ मंगलाका तामापत्र' उल्थामा 'जम्मा

खेत २ मंगलका दिन' हुन पुगेको छ । संख्या २४, हरप १-२ मा 'दसम्यां तिथौ' हुँदाहुँदै उल्थामा 'तृतीया तिथि' भएको ठीक भएन । संख्या २६, हरप २ मा 'तामापत्र लिषित्म्' भएपछि त्यसको उल्था गर्दा 'तामापत्र लेखियो' भने पुग्थ्यो, 'अर्थात् जारी गरियो' थप्नु पर्दैनथ्यो । यसै तामापत्रको हरप ९ मा 'मंघर फंजु रावल'लाई उल्थामा 'मंगलका फैजु रावल' बनाएको मिलेन । संख्या २८, हरप १२ मा आएको 'अटांग एकत्'लाई 'एकत् भन्ने कल्यानाको आठभागको एक भाग' भनेको पनि उपयुक्त भएन । संख्या ३३, हरप ६ को 'बजाङ्ग्यानामदुर्गस्य' उल्थामा आइपुग्दा 'बझाङ नाम गरेको राजधानीबाट' कसरी भयो, थाहा हुँदैन । संख्या ३४ को सुमतिब्रह्मको तामापत्रको हरप ८-९ मा आएको 'सर्व दोष विसुद्ध' पाठलाई खनालले 'कुनै प्रकारको झैझगडा नभएको' भनी कसरी अर्थ्याए, बुझ्न सकिँदैन । पुस्तकमा १२५ पृष्ठसम्म 'आलि'को सट्टा 'खेत' राखेर अनुवाद गरेपछि बल्ल २१ रोपनीको खेत भन्ने शब्दार्थ आएको छ ।

पाठालोचनामा खालि पाठ मिल्ने गरी पढ्ने काम मात्रै हुँदैन । अरूले पढेको पाठभन्दा आफ्नो पाठ शुद्ध कसरी हो भन्ने सिद्ध गर्ने र पाठभित्र परेका बेभेलमाथि टिप्पणी गर्ने गरिन्छ । खनाल यी दुवै दायित्वबाट पन्छिएका छन् । यो कुरा इतिहास संशोधनको संशोधनका यी लेखकलाई पटकै सुहाएन । संख्या २७ को तामापत्रमा राजा उदयसिंहले राउदु भण्डारीलाई 'माथिल्लो सुर्को' दान दिएको भएपछि हरप ६ मा परेको 'उदैसिको चेलिको चेलो खा'को पाठ सन्देहास्पद हुन्छ । अभिलेखको फोटो नदिइएकाले केही निकर्वाल गर्न सकिने भएन । यसबारे खनालले कुनै टिप्पणी पनि गरेका छैनन् । संख्या ४३ को संस्कृत अंशमा मात्रै आएको 'कार्बरिक' भन्ने राजप्रशस्तिलाई मूलमा नहुँदा नहुँदै पनि नेपाली अंशको उल्थामा किन घुसाउनुपन्यो, स्पष्ट हुँदैन । पुस्तकमा राखिएको त्यही अभिलेखको फोटोमा मूलपाठको हरप १३ पतिरका ६ हरपको पाठ कुनै अक्षर देखिँदैन । खनालले कसरी र कहाँबाट यी हरप सारे, भनेका छैनन् । पुस्तकमा परेका कतिपय अभिलेखमा जसलाई जुन खेत दान गरिएको छ, तिनका 'चेलीको चेलो'को त्यसमाथि कालान्तरसम्म अधिकार सुनिश्चित गरिएको देखिन्छ । यसरी छोरीको छोरोतर्फ जाने गरी यी खेत किन दान गरिए भन्ने रहस्य हुन्छ, खनालले यसबारे केही बोलेका छैनन् ।

पाठालोचना गर्दा पाठभेदमाथि अनुशीलन पनि गर्नुपर्छ । मोहनप्रसाद खनालले यो सामान्य धर्म पनि निर्वाह गरेका छैनन् । *कन्द्रिब्युशन्स् टु नेफ्लीज् स्टडीज्*को तेह्रौँ ठेली दोस्रो संख्यामा छापिसकेको पृथ्वीमल्लको शाके १२७१ को ताम्रपत्र यस पुस्तकमा संकलित छैन । यस्तै, पुरातत्त्व विभागको मुखपत्र *प्राचीन*

नेपालको पूर्णांक ४१-४२, पृष्ठ ५-६ मा छापिएको शाके १२९८ फागुन सुदि २ को ताम्रपत्र पनि यहाँ परेको छैन । यी किन छुट्न गए, खनालले खुलाएका छैनन् । संख्या १८ मा योगी नरहरिनाथ र पूर्णप्रकाश नेपालहरूले पढेको सउपालको अभिलेखको पाठ अशुद्ध रहेकाले खनाल आफूले 'मूलबाट नै पढी अशुद्ध पाठलाई सच्याई' दिएका छन् । यो पुस्तकमा यस्तो तुलनात्मक टिप्पणी यही एउटा मात्र छ । अन्यत्र अरूले छापिसकेको पाठलाई अशुद्ध ठहर्‍याउने फोटो पनि छैन, खनालले आफ्नो पाठको पक्षमा कुनै तर्क पनि दिएका छैनन् । यसले पाठकमा प्रशस्त अन्योल जन्माउँछ । जस्तो, संख्या २५ अजमेरको शिलालेखको प्राचीन नेपालको पूर्णांक ४१ को पृष्ठ ३४ मा छापिएको 'सिवाद सउधिका वेटाको गरपंभ षलु' भन्ने वाक्यांश खनालले 'सिवाध सउधजा चेलाको विरषंभ षालु' भनेर पढे, किन र कसरी थाहा हुँदैन । यस्तै, प्राचीन नेपालको पूर्णांक ४१-४२ को पृष्ठ ६ मा छापिएको र समीक्ष्य पुस्तकको संख्या ३२ को सदयसिंह र सुमतिब्रह्मको ताम्रपत्र, र सोही पत्रको पृष्ठ ६-७ मा छापिएको र यस पुस्तकको संख्या ३३ को शक्तिवर्मा र सुमतिवर्माको ताम्रपत्रको पाठ धेरै फरक छ; किन यस्तो भयो, थाहा लाग्दैन । अर्कोतिर संख्या ७१ को कल्याणचन्द्रको ताम्रपत्रलाई खनालले अप्रकाशित भनेका छन्, तर त्यो प्राचीन नेपालको पूर्णांक ३१-३९ को पृष्ठ १२७-१२८ मा छापिसकेको छ । संख्या ६३ को भूपतिसिंहको अभिलेखलाई खनालले राजाराम सुवेदीले छापेको भने पनि त्यो प्राचीन नेपालको पूर्णांक ४१-४१ को पृष्ठ ७-८ मा पनि प्रकाशित छ ।

पुस्तकको सन्दर्भ विवरण त्रुटिपूर्ण छ । राजाराम सुवेदीको *कट्टिब्युशन्स् टु नेप्लीज् स्टडीज्*को लेख दोस्रो जिल्दा २०४१ मा छापिएको हो भने (पृ. २९२), छैटौँ जिल्दा २०३६ मा कसरी छापिन्छ ? (पृ. २९२) । यस्तै, सूर्यमणि अधिकारीको *कट्टिब्युशन्स् टु नेप्लीज् स्टडीज्*को लेख २०३६ मा तेस्रो जिल्दा छापिएको हो कि सातौँ जिल्दा (२०३६) मा (पृ. २९३); २०३६ सालमा *भोल्याम कट्टिब्युशन्स्*को तेस्रो जिल्दा छापिएको हो (पृ. २९२) कि छैटौँ (पृ. २९२) कि सातौँ जिल्दा (पृ. २९३); सातौँ जिल्दा २०३७ मा पो छापिएको हो कि (पृ. २९३) ? २०३४ मा प्राचीन नेपालको संयुक्तांक ३१-३९ छापिएको थियो कि संयुक्तांक ४०-४१ ? *हिमवत्संस्कृति* पत्रिकाको पहिलो अंकमा हिम वत्संस्कृति (पृ. २९३) कहलिन्थ्यो कि ? *इतिहास प्रकाशको* अंक २ भाग १ २०६३ सालमा छापिएको हो भने त्यही पत्रिकाको अंक २ भाग ६ कसरी २०१३ मा छापिइन सक्छ; २०१३ सालमा त्यो पत्रिकाको अंक २ को भाग ६ छापिएको हो कि भाग १ ? लुसिआनो पेटेक् र एल् पेटेक्को नाममा एउटै कृति दुइपल्ट दरिएको छ । पेटेक्को

पुस्तकको हिज्जे शुद्ध लेखिएको छैन । दिनेशचन्द्र सरकारको पुस्तकको नाम *सेलेक्ट इन्स्क्रिप्शन्स* हुनुपर्नेमा *सेलेक्टेड इन्स्क्रिप्शन्स* (पृ. ३००) भएको छ ।

यसरी मोहनप्रसाद खनालको *नेपाली भाषाका हजार वर्ष* नेपाली भाषाको ऐतिहासिक पक्ष र नेपाली भाषा बोलिने गण्डकीदेखि पश्चिमको भू-भागको इतिहास केलाउने दुइटै खाले जिज्ञासुका लागि नकिनी नहुने, तर सामान्य सन्दर्भभन्दा बढ्ता काम नलाग्ने कृति हुन पुगेको छ । उमेर र अनुभवले परिपक्वता सबैमा आउँदैन । न त लामो अभ्यासैले मात्र अनुशीलनको ओज जन्माउँछ । त्यसका लागि सामग्री जम्मा गरेर मात्र होइन, सामग्रीउपर गम्भीर र सतत् गवेषणा चाहिन्छ । यो कुरा आफूभन्दा सबै तरहले आदरणीय ऐतिहासिकबारे बोल्नुपर्दा यो पंक्तिकारलाई अवश्यै रमाइलो लागिरहेको छैन । तर इतिहास प्रकाश र संशोधनको काममा लाग्नेहरूले एक-अर्काको कामको निष्ठुर मूल्यांकन गर्नुपर्छ । अन्यथा, अधकल्चो प्रयास गर्नेहरू विद्वान् कहलिनेछन् र सुधारको प्रशस्त सम्भावना बोकेका ठेलीले सर्वश्रेष्ठ कृतिको पुरस्कार पाउनेछन् ।

योगेश राज

मार्टिन चौतारी, काठमाडौँ